

KASTEEL AMERONGEN

BULLETIN

Zomer 1993

Uitgave

Stichting Vriendenkring Kasteel Amerongen

Onderhoud van
groenvoorzieningen en
renovatie kasteeltuin
Amerongen uitgevoerd
door

Tuin- en plantsoenaanleg

Van Ginkel

Castor 64, Postbus 11, 3900 AA Veenendaal, tel. 08385-19039

HERBERG
DEN ROODEN LEEUW

IN DEN KROMME HOECK

DROSTESTRAAT 35
3958 BK AMERONGEN
TELEFOON 03434-54055

KEUKEN OPEN:
VOOR UW LUNCH OP AFSpraak
DAGELIJKS VAN 12.00 tot 14.00 UUR
EN VOOR UW DINER
DAGELIJKS VAN 18.00 tot 21.30 UUR
ZATERDAG EN ZONDAG GEEN LUNCH
WOENSDAG GESLOTEN

KASTEEL AMERONGENBULLETIN10^e jaargang

no. 26

zomer 1993

INHOUD:

Doelstelling en Donateurs	blz.	2
Jaarverslag van de Engelen	"	4
Arbeid Adelt!	"	6
Gedenkzuil Waterloo bij Amerongen	"	8
Antiekbeurs Kasteel Amerongen	"	13
Een unieke Kasteel-theedoek	"	16
Amerongen, een beetje vreemd...	"	18
Van het Concertpodium	"	19
Agenda Huisconcerten	"	21
Tentoonstelling: "Soveel Eer en Gunst" Vorstelijke geschenken van Keurvorst en Keizer	"	23
Huisbewaarder	"	46
Een welkom voor ...?	"	47
Colofon		

DOELSTELLING

De Stichting Vriendenkring Kasteel Amerongen is opgericht in 1983 en heeft ten doel behulpzaam te zijn bij het verwezenlijken van de doelstellingen van de in Amerongen gevestigde "Stichting Kasteel Amerongen" door:

- het verzamelen van fondsen uit donaties en schenkingen ten behoeve van restauratie en onderhoud van het kasteel Amerongen met bijgebouwen, tuinen, inventaris, archief en verdere aanbehoren;
- aankoop van voorwerpen welke een verantwoorde aanvulling betekenen op de aanwezige inventaris en archieven;
- het organiseren van muziekkuitvoeringen, excursies, voordrachten, etc., waarvan de opbrengsten ook een steunpunt vormen;
- het verrichten van onderzoek en het uitgeven van publicaties over het kasteel en zijn vroegere bewoners, een en ander in overeenstemming met de wensen van en in overleg met het Dagelijks Bestuur van de Stichting Kasteel Amerongen en in het algemeen het bevorderen van alle activiteiten in het belang van de instandhouding en openstelling van het kasteel als museum;
- het coördineren en motiveren van vrijwillige helpers.

De Stichting is door de fiscus gerangschikt als instelling in de zin van artikel 24 I der Successiewet 1956.

Kasteel Amerongen is één van de weinige opengestelde kastelen in Nederland, waarvan de inventaris, na het vertrek van de laatste particuliere eigenaren, volledig in tact is gebleven. Vrijwel nergens anders treft men een ambiance aan, welke zo de aristocratische sfeer van vroegere tijden weerspiegelt als op Kasteel Amerongen.

De oudste meubels dateren van vóór de brand van 1673 en zijn later door de verschillende bewoners aangevuld tot de collectie die nu aanwezig is, waarin begrepen de fraaie historische toetsinstrumenten.

De collectie is nooit versnipperd omdat zij lange tijd volgens het Engelse erfrecht (naar nationaliteit van de meeste bewoners) op de oudste zoon vererfde.

Die eeuwenlange aanwezigheid van de meubels in hetzelfde huis en vaak op dezelfde plaats is een unicum in Nederland en maakt het voor de Stichting-eigenaresse de moeite waard

om die lijn voort te zetten en het vele achterstallige onderhoud door restauratie op te heffen.

De eerste fase van de restauratie, met herstel aan de kap en de buitenmuren van dit zo imponerende 17de eeuwse huis, is voltooid. De restauratie van de bijgebouwen is als deel A van fase twee eveneens afgerond.

Van subsidies en entreegelden alleen is het niet mogelijk de exploitatie en de restauratie te bekostigen.

Het is daarom verheugend dat zich telkens nieuwe donateurs aanmelden en dat er bovendien óók schenkingen worden gedaan.

DONATEURS:

genieten, op vertoon van hun geldige kaart - gedurende de openingstijden - vrij toegang tot het Kasteel, de tuinen en het park, terwijl zij reductie ontvangen op toegangskaarten voor concerten of bij bijzondere evenementen.

de donateurskaart is persoonlijk

Donateurs betalen (min.) f 25,- p.p. per kalenderjaar.

Donateur-voor-het-leven minimaal per persoon f 250,-.

Postbank rek. 6163, t.n.v. penningmeester Stichting
Vriendenkring Kasteel Amerongen.

* * *

Tot de bijgebouwen van Kasteel Amerongen behoren o.a.

- * de Oranjerie, waarin de Winkel is ondergebracht;
- * de Stallen, nu de theeschenkerij 'de Paardestal'
tel. 03434-54735 of 53701;
- * het Koetshuis, een ruimte geschikt voor receptie,
lezing, vergadering, congres of feest.

Voor gebruik van het Koetshuis schriftelijk verzoek aan:
Stichting Vriendenkring Kasteel Amerongen,
t.a.v. mevrouw H.T.M. Bruins Slot - de Jong,
Drostestraat 20, 3958 BK Amerongen.

Dit, na telefonisch overleg met betrekking tot de agenda,
met mevrouw A. Eijffius - Muller, administratie
Kasteel Amerongen tel. 03434 - 54212 (10.00 - 15.00 uur).

* * *

JAARVERSLAG VAN DE ENGELEN

Het jaar 1992 was voor de Engelen van Kasteel Amerongen zeer productief. Had het jaar daarvoor vooral in het teken van de "Beren" gestaan, dit jaar konden we ons geheel wijden aan datgene waarvoor we op het Kasteel aanwezig zijn: het conserveren van de textiel.

De gordijnen van de Bibliotheek vorderen gestadig, ondanks het feit dat de twee stuks van het eerste raam links - door ons één en twee benoemd - voor wat oponthoud zorgden. Deze gordijnen hadden wij geconserveerd door middel van een naaitechniek, waarbij we heel dun, onzichtbaar draad gebruikten. Na lange tijd van geduldig en netjes werken, mocht het resultaat er zijn! Beeldschoon zagen de gordijnen er weer uit. Maar deze schone aanblik bleek van korte duur. Tot onze grote schrik waren na een paar weken de draden, die wij zo zorgvuldig hadden aangebracht, voor een groot gedeelte gebroken! De grote boosdoener bleek het koperen inslaggaren van de gordijnstof te zijn. Dit koperdraad geeft het gordijn wel z'n mooie glans, maar zorgde óók ervoor dat, zodra wij de gordijnen in plooiën ophingen, al ons werk teniet gedaan werd. Onze dunne, onzichtbare draden werden op verschillende plaatsen dwars doormidden gesneden. Na drie keer slikken besloten we de andere zes gordijnen met dikke, stevige draden te behandelen. Toen we weer moed verzameld hadden, hebben we de nummers één en twee ook weer onder handen genomen. Deze twee hangen binnenkort opnieuw in volle glorie voor het Bibliotheekraam. Ervaring heeft geleerd dat kijken naar ons werk "met de handen op de rug" erg moeilijk blijkt te zijn voor bezoekers. Begrijpelijk is, dat men (bijzondere) stoffen graag wil voelen. Het was dus echt noodzakelijk twee perspex beschermkappen aan te brengen. Misschien niet zo'n fraai gezicht, maar wel zeer doeltreffend.

Ondanks het gezamenlijk werken aan de textiel, dat binnen onze "Engelengroep" een goede band bewerkstelligt, hebben we ook een paar echte individualisten, die specifieke zaken onder hun hoede nemen. Engel Jooske, bijvoorbeeld, is al jaren onze stoelenexpert, met name als het om de stoelen uit de Lodewijkskamer gaat. Week in, week uit, zit zij op donderdag geduldig in 'n eigen hoekje bij het raam en peutert, wikt en weegt, keurt af, haalt uit ..., en begint opnieuw. Het resultaat mag er zijn. U moet daar echt

eens op letten als U ons mooie kasteel bezoekt. Co is de Engel die al jaren het logboek bijhoudt. Al onze pretjes, vrolijke belevenissen, uitstapjes, maar ook onze zorgen voor elkaar staan daarin opgetekend. Het is een plezier dit boek door te lezen. Wie weet, is er over 300 jaar "een zekere meneer Pezarro", die ons Engelen-journaal tot een boekje kan bewerken! *)

Noortje (we bezitten drie Noren, te weten: Nora, Noortje en Noor) herstelt met werkelijk Engelengeduld de " gele slaapstoel". Een meubelstuk dat vroeger in de Rose Salon heeft gestaan en daar zeer intensief gebruikt is. In een kast vonden we de oorspronkelijke, kapotte, gele stof. Resten van deze stof zaten nog op de sluimerrol en aan de achterkant van de kussens. Deze stof heeft Noortje "gedoubleerd" door middel van een plaktechniek, gecombineerd met een naaitechniek. Binnenkort is ook dit resultaat weer in huis te bewonderen.

Claar en Jan verzorgen op donderdagmiddag onze "arbeidsvitaminen", af en toe bijgestaan door ondergetekende. Dit Engelen trio brengt dan met fluit, viool en piano een vrolijke muzikale sfeer in huis, die door menig bezoeker wordt gewaardeerd.

Ook mochten we het laatste jaar een aantal nieuwe Engelen begroeten. Paula, Tine en Ellen kwamen onze gelederen versterken en draaien mee alsof ze er altijd al waren. Hierdoor hopen we met extra Engelenkracht de gordijnen van de Roze Salon te kunnen conserveren. In totaal werken we nu iedere donderdag met zeventien Engelen in huis. Een ieder met een eigen inbreng en daardoor ook een eigen plaats innemend. Het is wonderbaarlijk hoe zo'n "verstild" huis, door de jaren heen zo'n hechte, blijvende band tussen ons, bij tijd en wijle zeer individualistische Engelen, heeft gesmeed.

Sytske Stratenus.

*) MIJN HEER EN LIEFSTE HARTJE
de brieven van Margaretha Turnor (1613-1700)
bewerkt en van aantekeningen voorzien door D. Pezarro
uitgave Stichting Vriendenkring Kasteel Amerongen, 1992

ARBEID ADELT !

Via het "wandelgangcircuit" hoorde de redactie van het Bulletin dat mevrouw Nance Eijffius in mei j.l. al weer 12½ jaar als "factotum" op Kasteel Amerongen werkt.

Dagelijks zien we haar bij de koffie in de linnenkamer opgewekt deelnemen aan alle "topics" van het Kasteel. Rond tien verdwijnt ze dan naar haar domein, boven in het Huis, om eindeloze hoeveelheden telefoontjes aan te nemen en bergen administratie te verzetten.

We kunnen wel stellen dat haar organisatietalent onnavolgbaar is en het is dus een uiterst prettig idee, dat weer via het wandelgangcircuit bekend is geworden, dat ze best wil doorwerken tot haar 90ste!

Iedere week een kort maar duidelijk rooster voor de suppoosten, waarop ook alle speciale gebeurtenissen als huwelijken, rondleidingen, verhuur van het Koetshuis en zelfs de vis-hengel bezoeken aan de grachten staan vermeld. Wordt het te druk voor de twee dienst doende suppoosten, dan houdt Nance zèlf de wacht bij de deur; scheurt kaartjes af, zeult met camera's en tassen, zorgt voor het "buggy-wagenpark" en soms zelfs voor de baby's. Regelmatig galmt haar waarschuwend stem door de gang, als in de Keuken voor de zoveelste maal het alarm afgaat.

Het regelen van kleine en grote vergaderingen, de voorbereidingen voor het koffiezetten (mèt koekjes!) voor bestuursvergaderingen; haar takenpakket schijnt onbegrensd.

Als Nance dan in de loop van de middag na een kopje thee naar huis gaat, laat ze op heel "eigen" wijze zien dat de werkdag voorbij is: haar agenda wordt in een houten spreekgestoelte-kastje opgeborgen, waarbij ze de klep met een fikse dreun, ter afsluiting, neerslaat!

Wist U dat Nance ook in de weekends altijd op Kasteel Amerongen te vinden is? Dikwijls draait ze met de suppoosten op zondag dienst: "laat mij maar bij de deur, want stel je voor dat ze mij iets over Het Huis vragen..."

Als Nance vrij is, zien we haar toch altijd even verschijnen om te informeren of alles goed gaat en om de post door te nemen.

Maar, Nance doet nog meer, voor iedereen, dus voor alle

Kasteelwerkers, heeft Nance een luisterend oor. Met grote en kleine zorgen, leuke en minder leuke verhalen, kun je altijd bij Nance terecht.

Kortom, Nance is onze "Kasteel-vrouw" en als arbeid letterlijk adelt, kunnen we haar tot de adelstand verheffen!

Wij wensen Nance veel plezier en sterkte voor -voorlopig- de komende $12\frac{1}{2}$ jaar, en wij hopen dat ze nog lang bij ons op Kasteel Amerongen werkt, want:

Het Huis zonder Nance lijkt incompleet.

de Redactie

GEDENKZUIL WATERLOO bij Amerongen

In het Teylers Museum te Haarlem is een tekening van deze Gedenkzuil te bewonderen, uitgevoerd in zwart krijt, pen in bruin, penseel in grijs. De maker, vee- en landschapschilder Jan van Ravenswaay (1789-1869) maakte de tekening vermoedelijk in 1840.

"De Kolom" - zoals hij historisch genoemd wordt - is er nog steeds, al staat hij nu op een andere plaats, dan waar de kunstenaar hem in die tijd portretteerde. Op één der hoogste plaatsen van de Amerongse berg was "De Kolom" toen te vinden; midden in het bos, maar met een wijds uitzicht over Amerongen.

De oudere generatie zal zich deze plaats nog goed kunnen herinneren. Een paar honderd meter voorbij het ontmoetingscentrum "De Blauwe Schuur", langs het fietspad naar Veenendaal, loopt links een zandweg in noordelijke richting. Dit pad leidt naar de top en indertijd naar de zuil. Vóór 1940 werd "De Kolom" vaak gekozen als zijdelings doel tijdens een wandeling. Tegenwoordig staat de Gedenkzuil ten zuiden van de uitspanning "het Berghuis" in Amerongens bosrijke gebied; vooral 'szomers bezoeken veel toeristen deze plek.

De vraag is: waarom stond "De Kolom" daar boven op de Amerongse Berg? Met welke bedoeling? Van Ravenswaay helpt ons een beetje op weg. De tekening is gesigneerd als volgt:

"Gedenkzuil van de overwinning bij Waterloo,
staande in het bos van Amerongen".

In die tijd woonde op Kasteel Amerongen gravin Anna Elisabeth Christine, weduwe van Frederik Christiaan Reinhardt, Rijksgraaf van Reede (sinds 1790), vijfde graaf van Athlone (1743-1808). Zij, Anna Elisabeth C. van Tuyll van Serooskerken (1745-1819), had grote bewondering voor het Huis van Oranje, en was hiervan een vurig aanhangster. Eén van de bevelhebbers bij de slag van Waterloo was de Prins van Oranje, de latere Koning Willem II. Blij met de overwinning gaf de gravin opdracht tot het vervaardigen van een gedenkzuil en liet het monument op haar grondgebied plaatsen - in het bos, op een vierkante sokkel - voorzien van een stenen plaat met de volgende inscriptie:

"Deze colom is opgericht door
A.E.C. douarière gravinne van Athlone

Gedenkzuil Waterloo bij Amerongen
foto Teylers Museum, Haarlem.

Ter gedachtenis van de overwinning
Behaald over Bonaparte en de Fransche Armée
door

Den Kroonprins van Oranje
en de gecombineerde Arméen
onder bevel van den Hertog van Wellington & Prins Blücher
te Quatre Bras en
in de velden van Waterloo
Den 18 Junij 1815

Met een houten hek rondom werd de eigen plek van de zuil gemarkeerd. De gravin bedoelde met deze "Kolom" de nadruk te leggen op het feit dat de gehate Napoleon en zijn Franse legers nu voorgoed verslagen waren. Zij heeft de glorie niet lang kunnen herdenken, vier jaar later - op 74-jarige leeftijd overlijdt zij.

Jaren later, nadat Kasteel Amerongen in het bezit was geweest van verscheidene erven Van Reede Ginkel, waren het de twee dóchters van de eerder genoemde vijfde graaf van Athlone, die samen Kasteel Amerongen en Zuylestein met alle verdere bezittingen in 1844 erfden:

Maria Wilhelmina Rijksgravin van Reede (1769-1852) en
Christina Reynira Rijksgravin van Reede (1778-1847).

Deze twee freules, zoals ze wel genoemd werden, waren bijzonder gesteld op Amerongen. Ook zij stonden bekend als vurige Oranje-aanhangers. Vermoedelijk vond er in 1846 een inventarisatie van de bezittingen plaats, waarbij het door hun moeder geplaatste monument sterk verwaarloosd bleek. De freules lieten "De Kolom" volledig restaureren en het oude houten hek werd door een ijzeren omheining vervangen. Als bewijs van hun daden lieten zij óók een gedenksteen aanbrengen op de sokkel van "De Kolom". Deze inscriptie luidt:

"Deze colom is hernieuwd
ter
vereering van onze dierbare Moeder
A.E.C. Gravinne Douarière van Athlone
door hare laatst overgeblevene kinderen
M.W. & C.R. Gravinne van Reede Ginkel
Amerongen
1846 "

Erfgenaam in 1852 was Elisabeth Mary Rijksgravin van

Reede (1821-1897), een nicht van Maria en Christina; de dochter uit het huwelijk van hun broer Reinhard Diederik Jacob, Rijksgraaf van Reede, zevende graaf van Athlone (1773-1823), met Henriëtte Dorothea Maria Hope (1790 - 1830).

Gravin Elisabeth Mary trad in 1842 in het huwelijk met Frederik William Child Villiers (1815 - 1871). Zij woonde voornamelijk in Engeland, maar kwam elk jaar naar Nederland voor een verblijf van 6 weken op Amerongen. Het huwelijk bleef kinderloos. Haar gevorderde leeftijd bracht haar tot het besluit om op 31 juli 1879, Kasteel Amerongen met bijbehorende bezittingen, te transporteren op haar neef en petekind graaf Godard John George Carel van Aldenburg Bentinck. Zuylestein blijft tot haar dood in haar bezit, waarna ook dit kasteeltje door haar legaat tot het bezit van graaf Van Aldenburg Bentinck zal behoren.

Het blijkt dat "De Kolom" door velen werd beheerd. Na het herstel in 1846 kwam er geen achterstallig onderhoud voor en er veranderde niets meer.

De jaren dertig breken aan - crisistijd. Er vinden verkoopen uit bezit plaats. Een Rotterdamse beleggingsmaatschappij Unitas wordt dan eigenaar van de meeste Amerongse en Zuylesteinse bossen. "De Kolom" heeft weer een nieuwe heer aan wie hij toebehoort. In tegenstelling tot het zorgvuldige beheer van de Van Reedes en de familie van Aldenburg Bentinck wordt "De Kolom" afgebroken, de sokkel vernietigd en zuil en gedenkplaten worden begraven.

Naar men zegt trok het monument teveel bekijks; de eigenaar wilde niet meer zoveel publiek op zijn terreinen. Er werd nog meer afgebroken: het sinds 1814 bestaande theehuisje ten oosten van de uitspanning "het Berghuis" moest het ontgelden, evenals de prachtige "Koepel", ten westen van het huidige hondenasiel gelegen.

Van beide bouwsels werd niets teruggevonden, wèl de plaats waar "De Kolom" begraven was. Men werd actief: plaatselijke brandweer, verschillende vrijwilligers en een vervoersbedrijf uit Amerongen maakten een plan, dat op de volledige ondersteuning van mevrouw E. von Ilsemann - geboren gravin van Aldenburg Bentinck kon rekenen. Zo'n missie kon beter niet bij daglicht worden uitgevoerd! De zuil en de gedenksteden waren nu veilig op Kasteel Amerongen, maar er diende uiteindelijk weer een plaats voor

gevonden te worden. De oplossing werd aangedragen door de - in 1962 - nieuw benoemde burgemeester, Jonkheer Mr. O.R. van den Bosch. Uit zijn jeugd herinnerde deze zich "De Kolom" heel goed; de kwestie kreeg danook zijn volle aandacht.

Door de gemeente Amerongen werd - na overleg met de familie van Aldenburg Bentinck - een stuk grond ten zuiden van "het Berghuis", voor een symbolische prijs aangekocht. "De Kolom" werd hier opnieuw op een sokkel bevestigd. Naast de twee bestaande gedenksteden werd een derde toegevoegd:

"In dit herdenkingsjaar
is door samenwerking der inwoners
van Amerongen deze kolom heropgericht
en door de erven
Graaf G.J.G.C. van Aldenburg Bentinck
aan de gemeente overgedragen
3 Augustus 1963

De zuil staat er nog steeds, een fier monument met een verleden...

* * *

De redactie van het Bulletin is veel dank verschuldigd aan de heer G.J. van Barneveld te Amerongen, voor het ter beschikking stellen van zijn informatie en zijn kennis over dit onderwerp.

H.F. Rotgans - van Blerkom

ANTIËKBEURS KASTEEL AMERONGEN

17 - 19 september 1993

Een lang weekend bijzonder Antiek en exclusieve Kunst!

In het weekend van 17 tot en met 19 september 1993 zal op een van de mooiste locaties van Midden-Nederland, in het

KOETSHUIS VAN KASTEEL AMERONGEN,

een bijzondere Kunst- en Antiekbeurs gehouden worden, die in de toekomst jaarlijks zal plaatsvinden.

Een select aantal antiquairs en kunsthandelaren uit het hele land heeft het initiatief genomen tot deze beursexpositie, waarbij alle verschillende facetten van kunst- en antiekhandel vertegenwoordigd zijn.

Zo vindt men behalve meubelen, klokken, prenten en schilderijen ook zilver, porcelein, aardewerk, juwelen, bijzondere kunstvoorwerpen en tuinornamenten bijeen in de ambiance van het onlangs gerestaureerde, monumentale Koetshuis van Kasteel Amerongen.

De exposanten zijn bewust zo gekozen, dat deze verschillende voorwerpen en objecten zo goed mogelijk tot hun recht komen. Zij zijn dikwijls specialist op een of meer gebieden, waardoor U ervan verzekerd kunt zijn de juiste voorlichting en adviezen te krijgen. Bovendien zal een externe keuringscommissie voor bewaking en handhaving van de kwaliteit zorg dragen.

Het is voor U de gelegenheid, om - in alle prijsklassen - een verrassende vondst te doen en een mooi stuk te verwerven, Uw collectie uit te breiden of gewoon kennis te maken met de vele aspecten van de wereld van Kunst en Antiek.

A. Röell

H.M.J. Tromp

Koetshuis Kasteel Amerongen, 17-19 september 1993

toegang: f 5,--

vrijdag en zaterdag van 10 - 21 uur

zondag van 11 - 18 uur

tel. 03434-57226 tijdens de beursuren.

Antiekbeurs Kasteel Amerongen
Engelse loden tuinvaas naar Amsterdams model
begin 20ste eeuw.

DEELNEMERS:

ANITA POTTERS uit Leersum brengt naast zilver voor op - of rond de tafel, juwelen vooral uit de Jugendstil periode, een bijzonder aardige 18de-eeuwse aquarel 'gezicht op Leersum' door J. Versteegh (1734-1819).

Voor 17de-eeuwse schilderijen en bijzondere kunstvoorwerpen van middeleeuws email tot 19de-eeuwse ivoortjes kunt U terecht bij V. EN V. FINE ARTS uit Amsterdam.

De charme van Nederlandse volkskunst zal U duidelijk worden in de stand van LAMMECHIEN VAN DE WALLE uit Zaltbommel, waar U naast beschilderde dozen en merklappen ook Hollandse meubelen kunt bewonderen.

RÖELL KUNST EN ANTIQUITEITEN uit Leersum, bekend om zijn bruikbare maar ongebruikelijke 18de- en 19de-eeuwse meubelen, zal tevens 19de-eeuwse Franse bronzen van paarden, honden en vogels en een bijzondere verzameling 18de-eeuwse aquarellen en prenten tonen.

Topkwaliteit antieke klokken, waaronder uitzonderlijke Hollandse stoelklokken en Engelse of Franse lantaarnklokken zijn de specialeteit van EENHOORN ANTIEK uit Poederoyen.

Verzamelaars van vroege gebruiksvoorwerpen en instrumenten zoals barometers, klokkenvijzels, kandelaars, die echt iets bijzonders zoeken kunnen terecht bij ROBERT BINNENWEG uit Rotterdam.

DE BOL OP REDICHEM ANTIQUAIRS uit Culemborg heeft behalve fraaie 18de- en vroeg 19de-eeuwse Hollandse meubelen ook schilderijen, porcelein, decoratieve kunstvoorwerpen en zilver, waaronder een uitzonderlijk mooie Louis Seize schenkan van Eymael, Lambertus Nicolaus Servatus, Maas-tricht 1788.

Het mooiste op het gebied van de 18de- en 19de-eeuws Hollands zilver, waaronder een spectaculaire zilveren bouilloire (1860) van J.M. van Kempen, kunt U vinden bij L'ARGENTERIE ANTIQUE uit Gees (Dr.), die tevens een interessante collectie Hollands porcelein, Loosdrecht, Amstel en Haags zal tonen.

Op de beurs kunt U kennismaken met het meubel-restauratie atelier van Diederik Vink, Amerongen.

EEN UNIEKE 'KASTEEL-THEEDOEK' VAN KASTEEL AMERONGEN

Het Kasteelwinkeltje biedt haar bezoekers dit seizoen een nieuw en heel 'eigen' kasteelcadeau. Wie heeft er ooit van een recept op een theedoek heerlijke amandelkoekjes gebakken?

Het ontwerp is belangeloos gemaakt door mevrouw Inge van Noortwijk uit Amerongen. Op de theedoek staat een origineel recept van kleine amandelkoekjes. Dit recept is afkomstig uit een handgeschreven receptenboek van rond 1750, aanwezig in de bibliotheek van Kasteel Amerongen. Het recept is waarschijnlijk geschreven door Rosande, de zuster van de vierde Gravin van Athlone, Louise Isabella Hermeline van Wassenaer Duivenvoorde (1719-1756). Voor degenen die het oud Nederlands moeilijk vinden, is een 'vertaling' bijgesloten.

De theedoek is rondom de oude tekst versierd met afbeeldingen van amandelbloesem, het Kasteel, keukengerei en amandelen. De theedoek is gemaakt van een goede stof, bestaande uit garens van half linnen en half katoen en is verkrijgbaar in mooie 'oude' kleuren blauw, rood, groen of bruin.

De dames van het Winkeltje hebben het recept uitgeprobeerd, zodat we nu ook weten dat de koekjes heerlijk smaken!

Kasteel Amerongen biedt ieder paar dat op Het Huis in het huwelijk treedt, een theedoek aan als herinnering aan een bijzondere dag op een bijzondere plaats.

U weet de weg naar het Kasteelwinkeltje, de exclusieve theedoek kost f12,50, dus als u zichzelf of iemand anders wilt verrassen...

De opbrengst gaat weer naar de Stichting Vriendenkring van Kasteel Amerongen.

Agnes M. van Heijst

Karakteristiek Amrengen

De Amrengen Keure oostindische Amrengen

In het halfjoe ont smadeln getit. Die
 kanninge met goe oer nage wot dje felle kanninge
 die twee ojen en niet meer berwilt dan in dje
 gestamte worden reest de wit van veeg de en
 plaat wit tot dat het of geworden en die oer
 schelwin dan reest en half pona gestote
 subbol of raffineerde suiker en wort dat
 de wit van deij allingelken en wort dat
 allensel gemengel of. Den flausje is lank
 tot dat twi wit all sneeu wordt en pona
 worden afwagen van, en kanninge er pona
 blauw pona om in doven te stellen. Dit Amrengen
 wort gemengel of nage, en ienge dje k
 pona en van pona. Dat dje nage pona
 wort nage dje kanninge, het worden wort
 met pona en of den kuit pona.

met de kanninge
 (Amrengen)

AMERONGEN, een beetje vreemd ...

.... Koffiemelk met een vel, een vaste tafelschikking in de 'kantine', op 20 meter hoogte een man in de dakgoot, huisbewaarder op zolder, neushoorn in de garage en een tijgerfamilie in de kelder. Engelen, kabouters, muzikanten op de Galerij. 40 Amerikanen op de fiets, op vrijdag loslopende bruidspaartjes in en om het huis en een TV presenterator in de eetkamerkast....

Moet ik daar stage lopen??

Als derdejaars student aan de Reinwardt Academie* kreeg ik de opdracht om tijdens mijn stageperiode (februari t/m mei 1993) een toestandbeschrijvingsformulier voor Kasteel Amerongen te ontwikkelen. Onder toestandbeschrijving wordt verstaan een beschrijving van de ernst en de mate van de verschillende verouderingsverschijnselen en schades die zich bij een bepaald object voordoen. Aan de hand van de ingevulde formulieren kan een verantwoord conserveringsbeleid worden vastgesteld.

Omdat er weinig literatuur over toestandbeschrijvingen voorhanden is werden verschillende formulieren van andere museale instellingen die betrekking hebben op het onderwerp opgevraagd. Probleem is, dat veel van de bestaande toestandbeschrijvingsformulieren vaak zeer specifiek van karakter zijn en derhalve niet geschikt voor de gemengde collectie van Amerongen. Er werd dus een geheel nieuwe kaart ontworpen.

Belangrijkste element bij het beschrijven van de toestand is het bepalen of een object stabiel of niet-stabiel is. Een object is stabiel als kan worden aangetoond dat de toestand van het object niet achteruit gaat. De toestand is niet-stabiel als achteruitgang/verval naar huidige inzichten gaande is.

Een ideale collectie bestaat dus enkel uit objecten die in een stabiele toestand verkeren. Voor objecten die niet - stabiel zijn moet een oplossing worden gevonden waardoor ze niet verder vervallen.

Naast het ontwikkelen van een formulier werd van de objecten in de Lodewijkkamer, Koningskamer, Gobelinkamer, Bibliotheek en de Hal de toestand bepaald en beschreven met behulp van het nieuwe formulier.

De ingevulde kaarten, ca. 400 stuks, werden tevens ingevoerd in de computer. Met behulp van de computer kunnen bijvoorbeeld alle objecten die zijn aangetast door hout - worm door één druk op de knop worden opgevraagd, ook kan er bijvoorbeeld een uitdraai worden gemaakt van alle beschadigde keramiek in de Bibliotheek.

Stage lopen op Kasteel Amerongen is door het unieke karakter van de collectie, de specifieke kasteelproblemen, en het grote aantal betrokken vrijwilligers, zeer leerzaam, gezellig maar zeker ook een beetje vreemd geweest. Aangestoken door het 'kasteelvirus' hoop ik volgend jaar af te kunnen studeren op een specifiek kasteel onderwerp.

Mocht U vragen en of opmerkingen hebben dan kunt U mij bereiken op onderstaand adres:

Steven Coene
Homeruslaan 47a
3581 MD Utrecht
tel.: 030 - 513349

* De Reinwardt Academie is een vierjarige HBO opleiding voor Museologie en is gevestigd in Amsterdam.

In het derde jaar wordt voor een specialisatie in Museum communicatie of Beheer & Behoud gekozen.

In de eerste twee jaar komen vakken uit beide diciplines aan de orde.

* * *

VAN HET CONCERTPODIUM

Als ik U zeg dat de Muziek Commissie vleugels heeft gekregen, vereist dat wellicht enige toelichting. U mag overigens de mededeling zowel in letterlijke als overdrachtelijke zin opvatten. Want wat is het geval?

Allereerst figuurlijk: Wij, van de Muziek Commissie, zijn in de wolken met de aanschaf van een nieuwe concertvleugel. De nu reeds enige malen genoemde commissie verplaatst zich naar hoger sferen met behulp van het duo Erard-Yamaha. En daarmee zijn we bij de letterlijke uitleg beland: Er staan inderdaad twee vleugels in het Kasteel. De oude Erard en de nieuwe Yamaha.

Wel, zult U zeggen, er waren toch altijd al twee

vleugels? Klopt. De Erard, instrument uit de tijd van Liszt, dus midden vorige eeuw, stond er. En werd uiteraard gebruikt voor het spelen van Liszt's muziek. Onlangs nog door Rian de Waal, die er een prachtige anecdote bijvertelde: Als Liszt, de gepassioneerde Hongaar, zo'n instrument bespeelde, vlogen de hamerkoppen in het rond! Onze Erard is door Liszt echter nooit aangeraakt. Hij is dus nog bruikbaar.

Naast de Erard bood de Galerij plaats aan een Blüthner. Weliswaar jonger dan de Erard, maar eveneens van respectabele leeftijd. Die behoorde niet tot de kasteelinventaris, maar was eigendom van Sytske Stratenus, die het instrument gedurende lange jaren aan de Muziek Commissie in bruikleen heeft afgestaan. Een prachtig gebaar. Want zo konden concerten worden georganiseerd zonder de niet geringe kosten te maken die nu eenmaal met de aanschaf van een vleugel zijn gemoeid. Wat de beginnende 'Vriendenkring' uiterst welkom moet zijn geweest. Hulde dus.

Ondanks de waardering die in ruime kring voor de twee 'oudjes' bestond, werd met zekere regelmaat de behoefte gevoeld aan een moderner instrument. Het waren vooral de optredende pianisten die ons daar, gevraagd en ongevraagd, op wezen. En dat is niet zo vreemd. Want al luisteren we vaak naar muziek die in de vorige eeuw en daarvoor werd gecomponeerd, het wordt hier en nu gespeeld. Door musici die in onze tijd zijn opgeleid. Vele van die musici benutten daarom graag de mogelijkheden die een moderne concertvleugel ze biedt.

Nu trof het dat de overwegingen van de Muziek Commissie bij het bestuur van de 'Vriendenkring' in goede aarde vielen. Maar, zoals Stein Streuvels dichtte, tussen droom en daad staan wetten in de weg en praktische bezwaren. Een van die praktische bezwaren betroffen natuurlijk de financiën. Er was een coulant gebaar van pianohandelaar Evert Snel uit Werkhoven voor nodig om de laatste financiële klippen te omzeilen. Met als resultaat dat de voorzitter van de 'Vriendenkring' ter gelegenheid van het tienjarig bestaan van de 'Vrienden' op de donateursdag, 19 juni 1993, de nieuwe concertvleugel aan de Muziek Commissie kon aanbieden.

Die heeft zoals gezegd vleugels gekregen, verkeert in hoger sferen. Hetgeen haar er echter niet van

weerhoudt U te melden dat per 1 augustus j.l. de kaartverkoop voor de nieuwe concertserie begonnen is. En dat het een interessant concertprogramma betreft, waarvoor de belangstelling groot lijkt te worden. U weet dus wat U te doen staat. We begroeten U graag.

Namens de Muziekcommissie,

B.W.Knol

KASTEEL AMERONGEN HUISCONCERTEN 1993 - 1994

- 11 SEPT. '93 Feestelijk Openingsconcert. De befaamde sopraan **Charlotte Margiono** treedt op als soliste met liederen van onder andere Schubert, en zij zingt duetten met de alt Birgit Rennert. Aan de piano Ivo Janssen.
- 9 OKT. '93 **Trio Divertimento**. Dit internationale strijktrio, gevormd door de Japanse violiste Elisa Kavaguti en de Hongaren Erwin Schiffer (alt) en Györgi Schiffer (cello), speelt trio's van Haydn, Beethoven en Dohnanyi.
- 30 OKT. '93 **Vera Beths** - topvioliste - voert, samen met de pianist Stanley Hoogland, sonates uit van Beethoven, Ravel en Brahms.
- 23 APRIL '94 **Barok en vroeg-klassiek**. Twee gerenommeerde fluitisten, Rien de Roode en Thies Roorda, begeleid door clavecimbel en cello, vertolken ondermeer werken van Haydn en Stamitz.
- 7 MEI '94 **Evgenij Soifertis**, behorend tot de briljante jongere generatie Russische pianisten, speelt muziek van Sjostakovitsj en Prokofiev.
- 4 JUNI '94 Bijzonder Slotconcert, uitgevoerd door het **Schumann Ensemble**.

Vier strijkers hebben zich gegroepeerd rond de eminente pianist Willem Brons en klarinettist Piet Honingh. Op het programma staan Mozart, Bartok en Dvorak.

ALLE CONCERTEN OP ZATERDAG, AANVANG 20.15 UUR

EXTRA CONCERT:

6 NOVEMBER '93 Kinderconcert in het Koetshuis
van Kasteel Amerongen

KAARTVERKOOP IN AMERONGEN

Losse kaarten: * Boekhuis 'Het Kompas', Overstraat 9
* V.V.V Drostestraat 20
* Aan de zaal, indien niet uitverkocht

Toegangsprijs: Concert f20,- (f17,50 voor donateurs,
65+ en CJP;
op vertoon van
geldig bewijs).

Abonnementen: * 6 concerten: f 105,--
* 3 concerten in 1993: f 52,50
* 3 concerten in 1994: f 52,50

Reservering: Reserveren van losse kaarten en abonne-
menten kan uitsluitend bij
mevrouw van Gorcum:
03434 - 56494 tussen 13.00 en 20.00 uur.

* * *

Data van de concerten, georganiseerd door de Stichting
Organisatie Oude Muziek - seizoen 1993 # 1994 - die
uitgevoerd worden op Kasteel Amerongen:

za. 16/10 '93 Les Adieux / Eric Hoeplich klarinet
za. 13/11 '93 Resolut
za. 09/04 '94 La Reverdie
za. 28/05 '94 La Sfera Armoniosa

* * *

so. veel eer en gunst.

" SOVEEL EER EN GUNST "

Vorstelijke geschenken van Keurvorst en Keizer

Wat schenkt een vorst aan iemand die hem goede diensten heeft bewezen of als blijk van vriendschap?

Als ambassadeur, militair en gastheer wisten de Heren van Amerongen de vriendschap te winnen van de vorsten van Brandenburg-Pruisen. De Grote Keurvorst, koning Frederik de Grote en keizer Wilhelm II schonken de Heren van Amerongen naast hun achting en vriendschap, ook vele vorstelijke geschenken. Een groot aantal van deze geschenken bevinden zich nog altijd in het kasteel.

De tentoonstelling die tot 1 november 1993 wordt gehouden in Kasteel Amerongen, toont onder meer de schilderijen, zilveren voorwerpen, sierzadels, ordetekens en zelfs bouwmaterialen die herinneren aan de eeuwenoude goede banden tussen de bewoners van het kasteel en de Hohenzollerns, de vorsten van Brandenburg-Pruisen.

Bijzonder aan deze tentoonstelling is, dat bijna al deze voorwerpen hun plaats in het kasteel hebben behouden. Zij zijn niet bijeengebracht in een aparte kamer, maar zij vertellen hun verhaal in de omgeving waarvoor zij bestemd waren. Kasteel Amerongen is deze keer zèlf de tentoonstellingsruimte en vormt de entourage voor een speurtocht die ons door de zalen en kamers voert en ons oog in oog brengt met koning en keizer.

Frederik Willem, keurvorst van Brandenburg, "de Grote Keurvorst", (1620-1688) en Godard Adriaan van Reede (1621-1691)

**FREDERIK WILLEM, de Grote KEURVORST VAN
BRANDENBURG
(1620-1688)**

- x 1. Louise Henriette van Oranje (1646)
- 2. Dorothea van Holstein-Glücksburg (1668)

Doek door Rutger van Langevelt (?)

Rutger van Langevelt werkte vanaf 1677 voor de Grote Keurvorst als schilder en architect (Slot Köpenick). Hij schilderde enkele grote ruiterportretten van de vorst. Dit portret is circa 1680 ontstaan en sluit aan bij de ruiterportretten die uit deze periode van de Grote Keurvorst bewaard zijn gebleven. Op de achtergrond vermoedelijk de belegering van Stralsund (genoemd in 1682 in Schloss Köpenick).

Volgens de overlevering is het portret geschonken aan Godard Adriaan van Reede door de Grote Keurvorst. Gezien de datering, zou dit tijdens Godards missie van 1679-1682 zijn geschied.

Duitsland vormde in de eerste decennia van de 17de eeuw het slagveld van Europa, waar vooral de legers van de Zweedse vorsten en Habsburgse keizers elkaar op leven en dood bevochten. In deze niets en niemand ontziende oorlog, waardoor streken en kleine steden werden ontvolkt, groeide de jonge Frederik Willem von Hohenzollern op als toekomstige heerser over het Keurvorstendom Brandenburg. Enkele jaren voor zijn geboorte konden de Hohenzollerns hun territorium uitbreiden met het hertogdom Pruisen (1618) en enkele vlak bij de Republiek der Verenigde Nederlanden gelegen gebieden, waaronder Kleef (1614). Via zijn moeder, Elisabeth Charlotte van de Palts (1597-1660), zuster van Frederik V van de Palts, de "Winterkoning" van Bohemen, was Frederik Willem verwant aan het geslacht Oranje-Nassau.

De Republiek vormde in deze jaren een oase van rust en voorspoed en mede gezien de familiebetrekkingen, lag het voor de hand dat de toekomstige vorst zijn leertijd daar zou doorbrengen. Deze leertijd, van 1634 tot 1638, zou voor de kroonprins en voor Brandenburg van zeer groot belang zijn. De kleine Republiek met haar betrekkelijk geringe aantal bewoners, vormde voor de jonge Hohenzollern het grote voorbeeld bij de opbouw van zijn land. Toen Frederik Willem in 1640 zijn vader opvolgde, begon hij meteen aan de taak die zijn leven en handelen zou beheersen: zijn land sterk en welvend maken in navolging van de Republiek.

Temidden van het oorlogsgeweld bracht de jonge keurvorst een klein, maar sterk leger van 8.000 man op de been. Deze voor de 17de eeuw niet onaanzienlijke strijdmacht, bezorgde hem een plaats aan tafel bij de vredesonderhandelingen van 1648 in Münster en Osnabrück. Met steun van Frankrijk kreeg hij een aantal verspreid in Duitsland gelegen gebieden toebedeeld, waaronder een deel van Pommeren. Deze ontwikkelingen waren bepalend voor de politiek die in de komende eeuwen werd gevoerd door de vorsten van Brandenburg-Pruisen: het verenigen van de in Duitsland en Polen verspreid liggende gebieden der Hohenzollerns, een sterk leger dat vooral bestemd was als diplomatiek pressiemiddel en een sterke economie die Pruisen onafhankelijk maakte en

het leger kon bekostigen.

Met beschermende maatregelen en keurvorstelijke steun, trachtte Frederik Willem de economie van zijn land te verbeteren. Tegelijk wilde hij als vorst een schitterende staat voeren. Voor al deze plannen oriënteerde de Keurvorst zich op het voorbeeld van de Republiek. Getrouwd met een dochter van Frederik Hendrik, Louise Henriëtte van Oranje, had hij gemakkelijk toegang tot de Republiek. Vele kunstenaars, handwerkslieden, architecten, wetenschappers etc. vonden in deze periode de weg naar Berlijn. In architectuur, kleding en persoonlijke leefstijl vormde het Hof van de Keurvorst te Berlijn een soort Hollandse enclave aan de grenzen van Europa. Een opvallend project was de bouw van het slot Oraniënburg, een paleis voor zijn prinses van Oranje.

In de eerste maanden van 1672 werd de diplomaat Godard Adriaan van Reede, als gezant van de Staten Generaal naar Berlijn gezonden. Juist in deze tijd, waarin oorlog met Frankrijk dreigde, was een ervaren diplomaat als Van Reede van groot belang voor de Republiek. In Brandenburg moest hij troepen werven en een verdrag tussen de Keurvorst en de Republiek tot stand brengen. Voor beide doelen kon Van Reede over grote bedragen beschikken en deze factor, gecombineerd met zijn diplomatieke talenten, leidden mede tot het gewenste resultaat. De persoonlijke gevolgen van zijn missie zijn bekend: in februari 1673 werd Kasteel Amerongen door Franse troepen verwoest.

Het verblijf in Berlijn duurde bijna twee jaren en in die tijd voerden Godard Adriaan en zijn vrouw Margaretha Turnor een zeer regelmatige correspondentie, waarin veel informatie besloten ligt omtrent het dagelijks leven, familie zaken en de herbouw van Kasteel Amerongen(1). De Heer van Amerongen is niet de enige Van Reede in Brandenburg. Zo blijkt bijvoorbeeld dat een neef van Godard Adriaan, Carl van Reede van Nederhorst, zich al in Brandenburg bevond en zich daar voor inpolderingen in Pruisen had geïnteresseerd en daar ook veel geld had ingestoken. Deze Van Reede was gouverneur geweest van Oraniënburg. Na zijn overlijden in 1672, bood de Keurvorst aan Godard Adriaan de nieuw gewonnen landerijen aan. Margaretha heeft in haar brief van 26 januari 1672 haar bedenksels over deze transactie: Pruisen

SJABRAK MET TWEE BEKLEDINGEN VOOR PISTOOL- HOLSTERS

derde kwart 17de eeuw, Duitsland

fluweel, zilverdraad

Sjabrakken werden als zadeldek gebruikt bij het paardrijden. Zij waren soms rijk versierd met borduursel.

Volgens de overlevering is dit sjabrak geschonken aan Godard Adriaan van Reede door de Grote Keurvorst. In een beschrijving van de inventaris van het kasteel in 1748 bevindt zich op de Galerij o.a. "een blauw fluwe schabrak...". Daar de andere sjabrakken zich volgens de inventaris bevinden bij de stallen, mogen wij aannemen dat dit citaat betrekking heeft op het bijzondere keurvorstelijke sjabrak.

foto Martin van Thiel.

ligt wel erg ver weg, inpolderingen noemt zij "het avontuer van de dijckkasie" en bovendien is zij argwanend, want zij begrijpt niet "...meende hetselfve neef Reede in eygedom quam, als't so was, hoe kan't de keurvorst dan nu weer wechgeefe" (2).

Mocht Margaretha al enig wantrouwen hebben gekoesterd jegens deze verre vorst, dan zal dit als sneeuw voor de zon zijn verdwenen door het medeleven dat deze betoonde toen hij hoorde dat het kasteel van de gezant door de Fransen was verwoest. Uit zijn bossen schonk hij de befaamde 800 bomen voor de herbouw van Kasteel Amerongen. Over deze keurvorstelijke bomen schreef Godard Adriaan in een Memoriaalboek:

".....hebbende de Heere Churfurst van Brandenburgh uyt een onverdiende genade ende compassie van 't ongelijk ons aengedaen (alsoo ick selver tijt van 't branden van 't Huys 't Amereongen bij Sijn Churfurstl. D.H. in legaetschap tot Minden was), ons geschoncken de nombre van 800 sware bomen Timmerhout, soo eycken als greine uyt sijne Bosschen omtrent Berlijn, die wij aldaar hebben laten houwen ende langs de rivier de Elve over Hamburg naer Amsterdam voeren, 'tgene wij goet gedacht hebben tot een respectueuse erkentnisse van hoogh ged. Churfurst aen ons gedaen onse nakomelingen tot een memorie na te laten.." (3).

Toen in 1675 de keurvorst en zijn tweede echtgenote, Dorothea (Louise Henriëtte was in 1667 gestorven), in de Republiek verbleven, bezochten zij Kasteel Amerongen. De muren van het gebouw moeten toen al bijna klaar zijn geweest, want bekend is dat in 1676 de kap op het kasteel werd geplaatst. Kennelijk was door deze gebeurtenissen de verstandhouding tussen beide families nogal goed geworden, want tijdens het tweede verblijf van Godard Adriaan in Berlijn (van 1679 tot eind 1684 met enige onderbrekingen), worden er huiselijke geschenken naar Berlijn gestuurd. Zo geniet het keurvorstelijk paar van schapekaasjes die van Margaretha afkomstig waren. Met kennelijke trots schrijft zij haar man

" 't Is mij seer lief te sien U.H.Ed. so wel bij men heer de Keurvorst en Mevrouw de Keurvorstin staet en dat sulcke preesente over end'weeder gaen,

voor al dat de schape kaesges, die ick gesondeheb, waardich geacht worde om aen sulcke hoochstants persooene gesonden te worden" (26/16 januari 1681).

Enkele maanden later wordt Godard Adriaan zelfs uitgenodigd voor een intiem diner ten keurvorstelijke huize. Geamuseerd schrijft Margaretha

"Dat mevrou de Keurvorstin U.H.Ed. so wel heeft getrackteert en selfs gekoockt, is een bijzondere genade, dat ock ongemeen is. Moet bekenne, dat ick niet sou durfve onderneeme diergelijcke te doen, daerom U.H.Ed. op sijn Griet niet te seer moet roemen, opdat hij met haer niet beschaemt uut en koome" (4/14 juni 1681).

De diplomatieke post te Berlijn bleef belangrijk voor de Republiek. Militair toonde de keurvorst zich een steeds sterker bondgenoot. Hij wist zelfs de Zweden te verslaan bij Fehrbellin (1675), een prestatie waardoor hij voortaan de Grote Keurvorst werd genoemd. Hoewel Frederik Willem een subtiel politiek spel speelde bij het aangaan van bondgenootschappen, waardoor hij werd beschuldigd aan "Wechsel-fieber" te lijden, bleef zijn relatie tot de Republiek altijd zeer goed. In 1680 bezocht stadhouder Willem III zijn Brandenburgse oom zelfs te Potsdam, een reis waarop hij werd vergezeld door de jonge Godard van Reede, de zoon van Godard Adriaan.

In de loop van de vele jaren die hij in Brandenburg doorbracht, ontving de Heer van Amerongen een aantal zeer fraaie en kostbare geschenken van het keurvorstelijke paar. Niet alles hiervan is bewaard gebleven. In het testament van Margaretha Turnor worden enkele van deze voorwerpen genoemd: een grote zilveren kan met koelvat en deksel en een zilveren spiegel, alles geschonken door de keurvorstin van Brandenburg en een ring met diamant, afkomstig van de Grote Keurvorst (4).

Frederik Willem I, koning in Pruisen, "de Soldatenkoning" (1688-1740).

Frederik II, Koning van Pruisen, "de Grote" (1712-1786).
Reinhard van Reede (1678-1747)

BOKAAL MET DEKSEL, circa 1715-1725

Glas met radgravure, deels gepolijst,
Potsdam-Berlijn

In diepe radgravure een staande man in harnas (de oorlogsgod Mars), temidden van krijgstrofeeën: kanonnen, trommels, lansen, en vaandels met een adelaar en het gekroonde monogram van Friedrich Wilhelm 'FRW'.

Dit glas werd vermoedelijk door Reinhard van Reede (1678-1747) uit Berlijn meegenomen, toen hij ambassadeur was aan het hof van Frederik Willem. In de inventaris uit 1766 van Huis Middachten, dat door Reinhard werd bewoond, worden 26 bokalen van Berlijns glaswerk genoemd.

foto Martin van Thiel

Belangrijker dan deze geschenken waren de goede betrekkingen die ontstonden tussen de familie Van Reede en het Brandenburgse vorstenhuis. Deze vorsten stegen zelfs nog verder in aanzien, want dankzij de politieke en militaire steun die de zoon van de Grote Keurvorst verleende aan de Habsburgse keizer, werd deze keurvorst in 1701 erkend als koning in Pruisen.

De nazaten van Godard Adriaan van Reede en Margaretha Turnor werden in Berlijn en Potsdam altijd vriendelijk ontvangen door de Hohenzollerns en konden als gezanten van de Republiek goed werk verrichten.

Reinhard van Reede, kleinzoon van Godard Adriaan, was ambassadeur in Berlijn van 1730 tot 1742. In deze jaren maakte hij zowel koning Frederik Willem I mee, als diens zoon Frederik II, de Grote. Beide vorsten hadden een belangstelling voor de Republiek die verder ging dan diplomatieke goede relaties. Frederik Willem I haalde veel vaklieden naar Pruisen om waterbouwkundige werken uit te laten voeren in het laaggelegen kustgebied van Pommeren. Hij liet zelfs in 1732 in Potsdam op een door Hollanders drooggelegd moeras, een hele wijk bouwen met Hollandse huizen, het befaamde "holländische Viertel" (5).

Hoewel koning Frederik Willem I bekend stond als een nogal onbehouden bullebak, stond Reinhard van Reede op goede voet met deze vorst. Zelfs zou de gezant zijn zeer fraaie tafeldamast hebben uitgeleend aan de koning, toen deze een feest hield. Een servet van dit schitterende fijne damast, met het Van Reede wapen, wordt thans tentoongesteld. De bestelling en de rekening van de damasten tafellakens en servetten zijn bewaard gebleven en geven extra informatie over het linnen (6). In 1738 logeerde de koning van Pruisen bij Reinhard van Reede op diens Kasteel Middachten, om van een ernstige ziekte te herstellen. In augustus van het zelfde jaar, benoemde de dankbare Frederik Willem I, de gezant tot lid van de Orde van de Zwarte Adelaar.

De vorst schreef

"...ik ben opgetogen dat u tevreden bent met deze blijk van waardering, en ik wens gelegenheid te kunnen vinden om u nieuwe te geven. Meer dan ooit, ben ik uw zeer toegenegen
F. Guillaume" (7)

Dat het ordeteken bewaard is gebleven in Kasteel Amerongen, is te danken aan Frederik de Grote. Deze volgde in 1740 zijn vader op als koning van Pruisen en onderhield ook goede contacten met Reinhard van Reede. Hoewel in de brieven van deze koning een hartelijke toon doorklinkt, is het niet zeker of deze toon welgemeend of slechts diplomatiek is. Uiteindelijk was de Republiek als bondgenoot van Pruisen, in deze jaren een belangrijke factor in de strijd tegen Oostenrijk en tegen de dreiging van Frankrijk (8). Na het overlijden van Reinhard van Reede in 1747, stuurde zijn universeel erfgenaam, Frederik Willem van Reede, 4de graaf van Athlone, overeenkomstig de geldende regels met betrekking tot onderscheidingen, het ordeteken terug naar de koning van Pruisen. Hij ontving het insigne echter per kerende post retour van de vorst, die schreef

"Daar ik het verlies, dat u door zijn dood heeft geleden, diep betreurt, kunt u er van overtuigd zijn dat de achting die ik voor hem voelde, niet minder zal zijn voor zijn familie, en dat het mij oprecht genoeg doet om u bij gelegenheid blijk te geven van mijn gevoelens van bijzondere welwillendheid, waarmee ik verblijf, Uw zeer toegenege *Féderic*" (9)

Nogmaals werd een Van Reede benoemd tot ambassadeur in Berlijn! Arend Willem van Reede werd in 1782 gezant op deze post die onder Frederik de Grote tot een van de belangrijkste in Europa was geworden. Arend Willem had een zeer speciale opdracht: hij gaf lessen in Nederlandse taal aan de jonge Pruisische prinses Frederika Louisa Wilhelmina, de bruid van de erfprins van Oranje, de latere koning Willem I.

De inval van de Fransen in 1795 en de hierop volgende vlucht naar Engeland van stadhouder Willem V, bracht ook de familie van Reede naar Engeland. Hier voerden zij hun titels Athlone en Aghrim en hier bleven zij ook na de val van Napoleon wonen. Toen de Van Reedes langs mannelijke lijn uitstierven, werd Godard George Jonh Charles graaf Bentinck, Heer van Amerongen.

TABAKSDOOS

vermoedelijk Berlijn, KPM, omstreeks 1780
porselein, bovenglazuur beschilderd,
vergulde montuur

Op het deksel een decoratie met de
"Wachtparade", de inspectie van het 2de
Bataljon Lijfgarde. Frederik de Grote,
met achter hem (van links naar rechts):
zijn latere opvolger Prins Frederik Willem,
generaal Frederik Ehrenreich von Ramin, de
zeer populaire generaal der huzaren Hans
Joachim von Zieten en een adjudant van de
koning.

Deze decoratie is vervaardigd naar een gra-
vure van Daniël Chodowiecki, die in 1777
werd uitgegeven. Het voorbeeld voor de gra-
vure was een gouache die Chodowiecki in
1772 vervaardigde.

Op de zijden van de doos, voorstellingen
met kampscènes en afbeeldingen van Frederik
de Grote. Aan de binnenzijde van het deksel,
een portret van de koning.

De tabaksdoos was mogelijk een geschenk van
Frederik de Grote aan Arend Willem van Reede,
die vanaf 1782 ambassadeur was van de Repu-
blik aan het hof te Berlijn.

foto Martin van Thiel.

Wilhelm II, Duits keizer, (1859-1941) en graaf Godard Bentinck (1857-1940)

De Bentinck's behoorden als Rijksgraven tot de hoge Duitse adel; eerst in 1920 werd Graaf Bentinck, Heer van Amerongen, ingelijfd in de Nederlandse adel. Door het huwelijk van hun voorvader Willem Bentinck met Charlotte Sophie von Aldenburg, droegen de afstammelingen de naam van Aldenburg Bentinck. Zoons uit de familie Bentinck dienden in het Pruisische leger (Gardes du Corps) en de marine.

Familiebetrekkingen in Duitsland, contacten in Berlijn en in het garderegiment, leidden er toe dat de Duitse keizer Wilhelm II in 1909 een privé-bezoek bracht aan de familie Bentinck op Kasteel Middachten. De keizer vermeid Het Loo bij deze gelegenheid. De relatie met Nederland had de laatste jaren iets onder spanning gestaan, door de neutraliteitskwestie en Wilhelm wenste geen olie op het vuur te gooien (10).

Bij dit bezoek van keizer en keizerin aan de broer van graaf Bentinck, was graaf Godard (van Amerongen) afwezig. Zijn jongste zoon leed in lichte mate aan mazelen en het besmettelijke karakter van deze ziekte verbood contact met het keizerlijke echtpaar.

Toen in de herfst van 1918, na vier jaren van verwoestend oorlog voeren, de Duitse verdediging bezweek onder de geallieerde aanvallen, stortte het jonge (vanaf 1871) Duitse keizerrijk ineen. Keizer Wilhelm II bezocht nogmaals Nederland, maar nu kwam hij in alle stilte als vluchteling, in de vroege ochtend van 10 november. Graaf Bentinck werd gevraagd of hij de keizer enkele dagen in Kasteel Amerongen wilde herbergen. Na een aanvankelijke aarzeling stemde hij toe. Zijn zoon Carlos zou gezegd hebben "Bentinck's ontvingen de keizer in de dagen van zijn luister; nu hij is gevallen, kunnen wij niet weigeren hem onderdak te verlenen". Ook kon graaf Bentinck als lid van de Johanniterorde niet weigeren om een mede-Johanniter, en zelfs het hoofd van de Orde, te helpen.

En zo kwam de keizer, nu omgeven door minachting en haat, opnieuw bij een Bentinck logeren. De "enkele dagen" werden anderhalf jaar en al die tijd was Wilhelm II de keizerlijke gast van een uiterst hoffelijk gastheer. In Kasteel Amerongen tekende de keizer zijn abdicatie op 28 november 1918,

de dag waarop zijn echtgenote Auguste Victoria, zich bij hem voegde.

Van de talloze anecdotes die bewaard zijn gebleven over dit keizerlijk ballingsoord is deze vermeldenswaard. Toen de keizer hoorde dat de Rijn het water in de grachten rond het kasteel vulde en dat de Grote Keurvorst 800 bomen uit de Berlijnse bossen had geschonken om het verwoeste kasteel te herbouwen, lichtten zijn ogen op "Dus, hoe dan ook, mijn bomen en mijn rivier hebben mij niet verlaten" (11).

Het verblijf van de keizer heeft veel herinneringen, verhalen en geschenken in Kasteel Amerongen achtergelaten. Van een martiaal levensgroot borstbeeld van de jonge keizer tot door de keizer in ballingschap gezaagde schijfjes boomstam. Al deze zaken zijn nu, met toelichting en gesierd door een zwart-witte strik (sabel en zilver zijn de heraldische kleuren van de Hohenzollern's en de Van Reede's), te bewonderen in het kasteel. Het fraaiste aandenken wordt ongetwijfeld gevormd door het eetservies dat eind 18de eeuw werd vervaardigd in de Königliche Porzellan Manufaktur (KPM) te Berlijn, voor koningin Louise van Pruisen. Keizer Wilhelm schonk het aan graaf Bentinck, ter gelegenheid van de 80e verjaardag van zijn gastheer. De tafel in de Eetkamer, gedekt met dit servies en gesierd door een tafelspiegel en zilver, roept iets op van de sfeer die in deze kamer heerste tijdens de vele diners met de keizer. Een gast bij deze diners, de diplomaat Van Vollenhoven, herinnerde zich jaren later hoe de laatste Heer van Amerongen de laatste Duitse keizer ontving:

"De diners bij Graaf Bentinck deden vaak sprookjesachtig aan en wekten herinneringen op aan den luister uit vroeger eeuwen. Als de Keizer uit Doorn, zijn latere verblijfplaats, naar Amerongen kwam om bij Graaf Bentinck te dineeren, werd hij vóór de lange brug over de slotgracht door den gastheer op plechtige wijze ontvangen. Voorafgegaan door lakeien in gala, die rijk getooide luchters droegen, trad hij daarop het kasteel binnen. Het bood steeds een grootschen aanblik: de Keizer, die evenals de officieren van zijn gevolg bij die ge-

**BORSTBEELD VAN WILHELM II, DUITSE KEIZER,
KONING VAN PRUISEN (1859-1941)**

wit marmer, ca. 1895, door Walter Schott

opschrift: Wilhelm der Zweite, Deutscher Kaiser,
Koenig von Preussen

op de sokkel: 19 $\frac{XI}{V}$ 20

Dit borstbeeld deed Keizer Wilhelm II cadeau aan de familie Bentinck, als dank voor zijn ruim anderhalf jaar durende verblijf in Amerongen.

De datering op het voetstuk van het borstbeeld geeft niet het jaar weer waarin het werk ontstond, maar memoreert de schenking, enige dagen vóór het vertrek van keizer en keizerin naar Huis Doorn op 15 mei 1920.

Het portret was toen al bijna 30 jaar oud: de kunstenaar Walter Schott vervaardigde het omstreeks 1895.

De keizer is afgebeeld in het kuras van het Regiment Gardes du Corps met paradehelm.

foto Martin van Thiel.

DOOS, tweede helft 17de eeuw
 zilver met sporen van verguldsel

merken: Augsburg
           halve maan met ster
 ingegrift: R 28

Doos en deksel versierd met putti met wapen-
 trofeeën en cartouches waarin landschappen;
 op de hoeken van de doos cartouches met
 zuilen.

Op de bodem van de doos een plaat met
 ingegrifte tekst:

" Dem Grafen Godard von Bentinck
 zu seinem siebzigsten Geburtstage
 am 3. August 1927.

Wilhelm und Cecilie, Kronprinz und Kronprinzessin,
 Eitel-Friedrich, Adalbert, August-Wilhelm,
 Oscar, Heinrich, Prinzen von Preussen,
 Friedrich-Karl und Margarethe,
 Landgraf und Landgräfin von Hessen,
 Ernst August und Victoria Luise,
 Herzog und Herzogin zu Braunschweig und Lüneburg

zum Zeugnis ihrer
 Verehrung und Dankbarkeit."

Deze doos werd aan Graaf Bentinck geschonken door
 de zeven kinderen van keizer Wilhelm, hun echt-
 genoten, prins Heinrich, een jongere broer van de
 keizer en prinses Margarethe, een jongere zuster.

bruikleen particulier

foto Martin van Thiel.

legenheden in uniform gekleed was, te zien voortschrijden. Het zachte licht der zilveren luchters deed het goud en het zilver der uniformen en livreeën, duizendvoudig weerkaatsen in het stille droomerige water van de slotgracht" (12).

Waren voor het kasteel deze jaren nog vol glorie, voor de bewoners betekende het verblijf van de keizer en diens danig ingekrompen hof, financieel een zware belasting. Ondanks toezeggingen, heeft de Nederlandse overheid nooit de onkosten voor het keizerlijke verblijf op zich genomen. Zo luidde het bezoek van de laatste Duitse keizer tevens de herfsttij in voor de laatste bewoners van Kasteel Amerongen.

Drs. André van der Goes
conservator Kasteel Amerongen

Noten

1. zie Mulder en Pezarro
2. aantekening van Mulder bij transcriptie van de brieven van Margaretha Turnor
3. Huisarchief Amerongen, oud nr. 104
4. *ibid* oud nr. 117
5. Het project mislukte slechts in de zin van bewoning: toen er te weinig Hollanders op af kwamen, kwartierde de Soldatenkoning er zijn soldaten in! Deze zeer monumentale wijk wordt thans gerestaureerd. De heer Van Traa was zo vriendelijk de informatie over het "holländische Viertel" te verschaffen.
6. *ibid.* nieuw nr. 2675
7. *ibid.* nieuw nr. 2717
8. In het jaar dat Reinhard van Reede stierf, 1747, werd Bertram graaf van Gronsveld Diepenbroick Impel gezant voor de Republiek in Berlijn. Deze ging een pro-Franse koers varen, wat hem het misnoegen opleverde van Willem Bentinck en van koning Frederik de Grote. In 1758 werd Gronsveld op uitdrukkelijk verzoek van Frederik teruggeroepen uit Berlijn; terug in Nederland, stichtte Gronsveld de porseleinfabriek van Weesp.
9. *ibid.* nieuw nr. 2718
10. Het lid van de Eerste Kamer, baron Van Heeckeren van Kell, hamerde in 1908 en 1909 bij herhaling op een

schriftelijke beginselverklaring van de regering dat Nederland het recht had om neutraal te blijven bij een conflict van de landen die aan de Noordzee grensden. Overigens was in 1908 het Von Schlieffenplan dusdanig gewijzigd, dat bij een Duitse opmars tegen Frankrijk, de "vleugel" niet door Nederland zou trekken, hetgeen aanvankelijk wel in de bedoeling lag.

(Schimmelpenninck van der Oye, p. 9-10).

11. Norah Bentinck, p. 158

12. Van Vollenhoven, p. 406

Literatuur:

N. Bentinck, The ex-kaiser in exile. London z.j. (1921)

R.W.A.M. Cleverens, De graven van Aldenburg Bentinck en Waldeck-Limpurg. Middelburg 1983

J.A. de Jonge, Wilhelm II. Amsterdam z.j. (1986)

A.W.J. Mulder, Het Kasteel Amerongen en zijn bewoners. Maastricht 1949

D. Pezarro, Mijn heer en liefste hartje. Amerongen 1992

C.O.A. Schimmelpenninck van der Oije, Het kalme volkje in 1909. Zutphen 1984

Der Grosse Kurfürst, Sammler. Bauherr. Mäzen. Potsdam-Sanssouci (Neues Palais) 1988

Der letzte Kaiser Wilhelm II. im Exil. München 1991

HUISBEWAARDER

De redactie van het Bulletin heet Thom Gerlings hartelijk welkom als nieuwe huisbewaarder op Kasteel Amerongen en wenst hem en zijn gezin een prettige tijd.

EEN WELKOM VOOR ... ?

Graag wil het redactieteam aan U voorstellen een nieuw lid van onze commissie: Agnes van Heijst.

In de herfst van 1992 heeft zij gelukkig 'ja' geantwoord op de vraag om met ons mee te doen. Na eerst in Amsterdam gewoond te hebben, vond Agnes 1½ jaar geleden een huis in Leersum. Zij is bibliothecaresse van haar 'vak'; jarenlang vond zij een werkkring als hoofd van diverse openbare bibliotheken. In een latere periode veranderde dat in een kris-kras reizen over de gehele wereld, waarbij haar werk bestond uit de verkoop van geautomatiseerde systemen aan bibliotheken.

Nu heeft Agnes haar hart verpand aan Kasteel Amerongen, daar getuigen een verscheidenheid aan taken van, die zij in het Huis op zich heeft genomen; een duizendpoot, net zoals vele andere 'kasteelwerkers' om ons heen.

Van een vracht bloemen uit de pluktuin schikt zij wekelijks sierlijke bouquets; groepen bezoekers worden enthousiast wegwijs gemaakt in de geschiedenis van het Kasteel en de vroegere bewoners; tijdens de openingsuren van het Huis houdt Agnes - samen met anderen - ook een oogje in 't zeil en in de concertcommissie draagt zij haar steentje bij. De redactie van het Bulletin is nóg weer een poot van die genoemde duizend! Welkom Agnes!

H.F.R.-v.B

COLOFON

Bulletin Kasteel Amerongen

Uitgave: Stichting Vriendenkring Kasteel Amerongen

Kasteel Amerongen, Drostestraat 20, 3958 BK Amerongen
tel.: 03434 - 54212

Redactie: A.M. van Heijst
B.E.O. van der Laan
Eindredactie: H.F. Rotgans - van Blerkom

Kasteel open: 1 april - 1 november
dinsdag t/m vrijdag 10 - 17 uur
za-, zon- en feestdagen 13 - 17 uur
maandag's gesloten.

Druk: Offset, Print '81, Doorn.

EVERT SNEL
PIANO'S - VLEUGELS
WERKHOVEN

TELEFOON 03437-1741/1577 FAX 03437-2059
BRINK 10/3985 SB WERKHOVEN
INKOOP, VERKOOP, VERHUUR / RESTAURATIE,
SILMMEN, ONDERHOUD / CONCERTSERVICE

INSTALLATIEBEDRIJF
MEIJER B.V.
AMERONGEN

elektrotechnisch installatiebureau * gas- en waterfitter *
lood-, zink- en dakwerk * centrale verwarming * ventilatie *
sanitair *

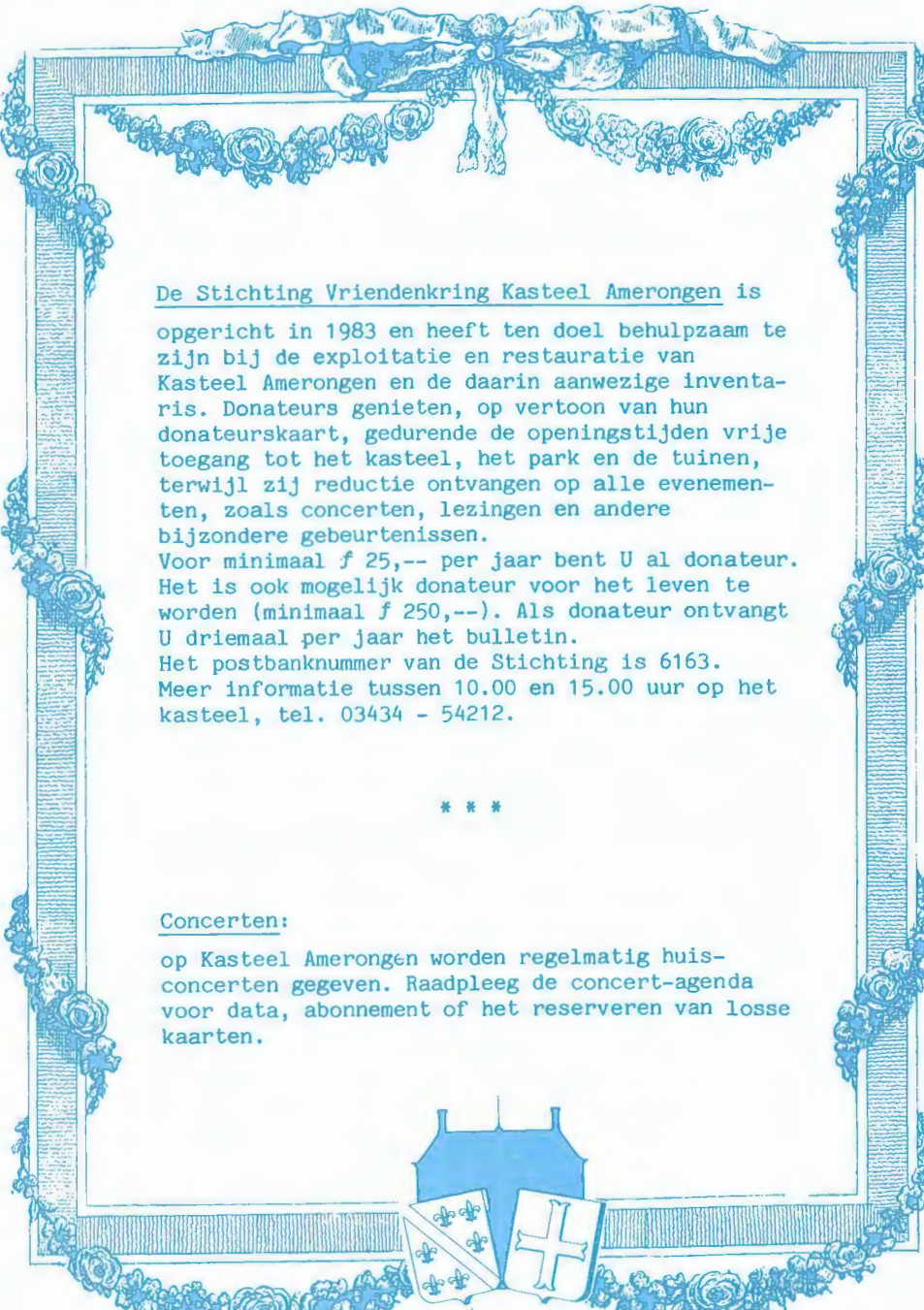
OVERSTRAAT 11 - TEL. 03434-51233

Aannemersbedrijf

M. Kleinveld en Zn. B.V.

Rijnstraat 1
3958 BE Amerongen
tel: 03434 - 51756
54208

Ook voor hout- en plaatmateriaal

De Stichting Vriendenkring Kasteel Amerongen is

opgericht in 1983 en heeft ten doel behulpzaam te zijn bij de exploitatie en restauratie van Kasteel Amerongen en de daarin aanwezige inventaris. Donateurs genieten, op vertoon van hun donateurskaart, gedurende de openingstijden vrije toegang tot het kasteel, het park en de tuinen, terwijl zij reductie ontvangen op alle evenementen, zoals concerten, lezingen en andere bijzondere gebeurtenissen.

Voor minimaal f 25,-- per jaar bent U al donateur. Het is ook mogelijk donateur voor het leven te worden (minimaal f 250,--). Als donateur ontvangt U driemaal per jaar het bulletin.

Het postbanknummer van de Stichting is 6163.

Meer informatie tussen 10.00 en 15.00 uur op het kasteel, tel. 03434 - 54212.

* * *

Concerten:

op Kasteel Amerongen worden regelmatig huisconcerten gegeven. Raadpleeg de concert-agenda voor data, abonnement of het reserveren van losse kaarten.

